

Hal Draper: Hår!, eller marxismen och hårigheten

(Ur *Karl Marx's Theory of Revolution*, New York: Monthly Review Press 1978, band 2, s 596-596. Översättning från engelska, Göran Källqvist.)

Om den radikala hegelianen D F Strauss föredrog den gamla polisstaten framför en ökning av antalet skägg, så kan en del älskare av bagateller misstänka att Engels behöll sitt skägg för att uppmuntra störtandet av staten. När hans skägg hade fått den visa grå färg som vi känner igen från fotografier brukade Engels (enligt den engelska socialisten E B Bax) underhålla sina vänner i London med den håriga historien

om hur han, iförd skägg, (vilket på den tiden betraktades som ett mycket underligt påfund, eftersom få engelsmän bar skägg) när han gick på promenad på söndagsmorgnar ibland mötte en likaledes skäggig man, som hälsade på honom med något som liknade religiös glöd.¹

Å andra sidan hade Marx och Engels i sitt mest ointressanta gemensamma verk 1852 skrivit, att en viss tysk liberal under en tid drog sig tillbaka ”för att odla ett skägg, förutan vilket ingen profet kan lyckas.”² Det var en både uråldrig och lurvig spydighet.

Sanningen är att Engels’ förkärlek för skägg hade uppstått långt innan revolutionen, ett år som upplevde den tyska borgerliga liberalismens första rörelser, 1840. Ännu inte tjugo år fyllda, och verksam som handelslärling i ett företag i Bremen, skrev den unge Friedrich hem till sin syster om den senaste ungdomsrevolten:

Förra söndagen hade vi en mustaschkväll ... Jag skickade brev till alla ungdomar som kunde odla en mustasch och skrev att det var hög tid att utmana alla brackor, och att det bästa sättet att göra det var att bära mustasch. Var och en som var modig nog att trotsa brackorna och bära mustasch skulle anmäla sig. Genast fick jag ihop ett dussintal mustascher, och den 25 oktober, när våra mustascher var en månad gamla, fastställdes som ett gemensamt mustaschjubileum.

Under loppet av denna mustaschorgie kom den unge Engels att föreslå följande skål:

Mustascher har burits i alla åldrar och tider
Av alla modiga män i alla trakter;
Våra förkämpar, vars svärd och hugg
En gång räddade riket, bar mörka mustascher.
Så bestäm ni alla i dessa krigiska tider
Att stolt ståta med mustascher.
Brackorna må skratta och håna
Och till och med raka bort mustascher
Men vi är inga brackor, vi kan tåla det,
Så låt våra mustascher växa lika tjocka som en buske.
Länge leve alla goda okuvade kristna
Som är begåvade med mustascher
Och ner med de kalkborgerliga hundar
Som bestämmer att mustascher är förbjudna.

Klockan tio var en del av upprorsmakarna tvungna att gå hem eftersom de inte hade någon nyckel hem och skulle bli utelåsta. Men Engels och andra inom den hårda kärnan stannade kvar på Rådhuskällaren där upproret ägde rum. Engels åt trotsigt åtta ostron trots att han inte ens tyckte om

¹ I *Reminiscences of Marx and Engels*, s 307.

² Marx/Engels, ”Great Men”, i *The Cologne Communist Trial*, s 166.

dem.³

Det är okänt hur kontrarevolutionen ägde rum, men tre och en halv månader senare tog Engels bort ansiktsbeklädningen. Därefter ägde det rum en våldsam omsvängning och pendeln svängde tillbaka till uppror. Han skrev till sin syster:

Idag rakade jag av min mustasch och begravde dess unga lik med sorgsen klagan ... Nu ska jag låta den växa ut igen, ty jag kan verkligen inte visa mig någonstans. På sångskolan var jag den enda med mustasch, och jag retade alltid brackorna som aldrig kom över sin förvåning att jag kunde ha fräckheten att gå omkring så orakad i det respektabla samhället. Men damerna fann det mycket tilltalande, och även min far.⁴

Två och en halv vecka senare rapporterade han att mustaschen ”nu åter befinner sig i full blom och frodas”, och att han inte skulle raka av sig den ”ens för att behaga en kung”.⁵ Tyvärr hade den inte ens i maj återfått sin tidigare prakt, och vi får också höra om en faktor som han inte hade nämnt tidigare: ”Jag kanske skulle se intressant ut”, skrev han till sin syster, ”om jag istället för nuvarande unga mustasch fortfarande hade min gamla mustasch från Bremen och mitt långa hår.”⁶

Så slutar den raggiga historien om Engels’ första uppror.

I den första artikel som Marx följande år skrev för *Rheinische Zeitung* mot presscensuren släppte han loss i ett försök att beröra sina läsares hjärta. ”Ni anser det vara despotiskt att klippa en fri mans hår mot hans vilja”, skrev han, ”men censuren skär dagligen ut tänkande människors kött ...”⁷ Vi vet inte varför han tänkte på denna plågade jämförelse, eller hur mycket hår han hade på huvudet vid denna tidpunkt. När han omkring sex år tidigare var student i Bonn visade ett grupporträtt av Studentföreningen i Triers att han troligen var hårigast i sällskapet.⁸ Vi kanske aldrig får veta om någon despot ville klippa av hans hår mot hans vilja. Men å andra sidan vet ingen ens om Adam skapades med helskägg.

3 Engels, ”Brev till Marie Engels”, 29 oktober 1840, Marx/Engels, *Collected Works*, band 2, s 511 f. [Den ”skål” som Engels föreslog var på engelska på rim, som inte är möjlig att översätta till svenska – öa.]

4 Engels, ”Brev till Marie Engels”, 18 februari 1841, Marx/Engels, *Collected Works*, band 2, s 525.

5 Engels, ”Brev till Marie Engels”, 8 mars 1841, Marx/Engels, *Collected Works*, band 2, s 529.

6 Engels, ”Brev till Marie Engels”, ungefär i början av maj 1841, Marx/Engels, *Collected Works*, band 2, s 533.

7 Marx, ”Debates on Freedom of the Press”, april 1842, Marx/Engels, *Collected Works*, band 1, s 164. Citeras i sitt sammanhang i *KMTR* band 1, fotnot s 53.

8 För grupporträttet, se Marx/Engels, *Collected Works*, band 1, mitt emot s 15. På baksidan finns en förstoring av enbart Marx’ ansikte.